

Motion till riksdagen 2010/11:N439

av **Gustav Fridolin m.fl. (MP)**

Modernisering av minerallagen och förbud mot utvinning av kol, fossilgas och olja

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tillsätta en utredning om en modernisering av minerallagen i syfte att i första hand stärka miljöhänsynen.
2. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring av minerallagen (1991:45) som tydligt förbjuder prospektering och utvinning av kol, fossilgas och olja.

Bakgrund

Minerallagen tillkom för ca tre hundra år sedan, i en tid då staten hade intresse av att reglera mineralutvinningen till förmån för statens ekonomiska, industriella och militära intressen. Den tidigare uppfattningen om naturen som en outhärlig råvaruresurs har steg för steg omvärderats. Vi inser numera den tydliga skillnaden mellan ändliga råvaror och råvaror som bygger på naturens förmåga att organisera kaos eller som vi vanligtvis uttrycker det, naturens ekosystemstjänster. Vi har lärt oss att biologisk mångfald är nyckeln till stabilitet i de för oss ovärderliga ekosystemstjänsterna och mänskligheten befinner sig just nu mitt i processen att inse innebörden i att jordens lagrade resurser verkligen är ändliga.

Att inte återvinna lagrade råvaror innebär att dessa i stället förorenar det känsliga ekosystemet, och många av de förlösade mineralerna påverkar villkoren för den biologiska produktionen.

Idag råder en tämligen bred enighet om att samhället måste satsa på kretsloppstänkande och resursåtervinning, även med tanke på klimatförändringarna. I det perspektivet framstår minerallagen som föråldrad. Genom en ändring

Fel! Okänt namn på

av minerallagen 2005 förstärktes enskilda sakägares ställning något i relation till exploatörerna, men det räcker inte.

Vi har utvecklat vår syn på frågan om prospektering och brytning i andra sammanhang. I denna motion berörs mer övergripande synpunkter på minerallagen samt frågan om förbud mot prospektering och utvinning av kol, fossilgas och olja.

En modernisering av minerallagen

Samspelet mellan miljöbalken och minerallagen är inte jämlikt. Minerallagen är idag den primära lag som styr hanteringen av och tillstånd för mineralexploatering. Det innebär att miljöhänsyn och mål om hushållning och kretslopp får vika för intresset att utvinna mineraler. Samtidigt tillåter minerallagen en med internationella mått väldigt generös exploatering av landets gemensamma ändliga tillgångar, till en liten kostnad för exploitören som får 99,8 procent av värdet av de mineraler som tas upp medan stat och markägare får dela på resterande 0,2 procent. Den aktuella kommunen får 0 procent. Den svenska staten ger dessutom genom Sveriges geologiska undersökning utförliga underlag för varje prospektör på ett sätt som saknar motstycke i något annat land. Andra intressen riskerar att komma i kläm. Lokalt viktiga näringar såsom turism, jordbruk och skogsbruk kan särskilt i kulturbygder skadas allvarligt av omfattande mineralutvinning. Samtidigt är exploateringen idag i hög grad mekaniserad och genererar därför få nya arbetstillfällen lokalt.

Minerallagens nuvarande utformning och tillämpning ger missvisande signaler till exploatörer. Tillstånd beviljas för prospektering i områden där utvinning rimligen inte kommer att tillåtas på grund av natur- och kulturhänsyn. Exempel finns från naturområden som Lapponia i norr till kulturområden som Österlen i söder.

Minerallagens negativa demokratiska konsekvenser exemplifieras väl i flera kommuner runt om i landet där prospektering efter uran tillåtits och i några skånska kommuner där prospektering för fossilgasutvinning pågår. Trots kompakt motstånd mot prospektering och provborringar från såväl markägare och ortsbor som kommunpolitiker över partigränserna har prospekteringen och borrhningarna inte kunnat stoppas annat än i undantagsfall där företag lagt sina planer på is till följd av lokalt motstånd. Ett stort antal överklaganden till allt högre instanser har kunnat avslås p.g.a. minerallagens formulering, där t.ex. inte ens grannar juridiskt räknas som berörda sakägare.

Utvecklingen inom EU:s råvaruinitiativ kan ytterligare rubba balansen mellan utvinningsintresset och andra intressen. Det ökar behovet av tydliga, kompenserande nationella regler för att hävda i första hand miljöintresset.

Mot denna bakgrund är det angeläget med en modernisering av minerallagen i syfte att i första hand stärka miljöhänsyn, mål om hushållning samt kretslopp. Vi anser att detta bör utredas. Exempel på frågor som varit uppe i debatten och som utredningen bör behandla är

Fel! Okänt namn på

1. om minerallagen kan inordnas i miljöbalken och underställas miljöbalkens generella hänsyn om hushållning och dess portalstadgande om hållbar utveckling, vilket inkluderar idén om mer slutna kretslopp
2. om ett förbud mot prospektering i samtliga kategorier av natur- och kulturskyddade områden kan införas
3. om det finns behov av att samtliga former av prospektering och utvinning föregås av en miljökonsekvensbeskrivning och tillstånd enligt miljöbalken
4. om de ekonomiska villkoren vid brytning av mineraler i Sverige bättre kan spegla att mineraltillgångarna är en gemensam ändlig resurs
5. om det ska ställas hårdare krav på tillståndsmyndigheten att utreda prospektörens lämplighet för att uppfylla dagens krav på redlighet
6. om tillstånd för prospektering och utvinning bör sökas hos länsstyrelsen, vilket skulle innebära att länsstyrelsen görs till tillsynsmyndighet medan Bergstaten blir remissinstans
7. om berörda kommuner bör få vetorätt mot all form av prospektering och utvinning
8. om berörda markägare bör få vetorätt mot all form av prospektering och utvinning
9. om sakägarbegreppet bör utvidgas till att vara det samma som miljöbalkens.

Klimatanpassning av minerallagen

Behovet av att minska utsläppen av växthusgaser för att motverka klimatförändringen är av global vikt och utgör även ett nationellt svenskt miljömål. Därför är det inte längre försvarbart att Sverige skulle tillåta utvinning av kol, fossilgas och olja. Trots det pågår jakt efter fossilgas på två platser i Sverige: dels i Skåne av oljebolaget Shell, dels i Östergötland av Gripen gas. Den 5 oktober 2010 rapporterade TT och flera skånska dagstidningar att Shell förbereder en storskalig utvinning av fossilgas för en period av 10 till 20 år.

En nyutvinning av fossila bränslen i Sverige riskerar att fördröja, snarare än att vara en brygga till, övergången till förnybara bränslen. Detta framhävs i Naturvårdsverkets rapport *Utbyggd naturgas i Sverige: Hinder för inhemska energislag och klimatmålen?* (2007, rapport 5701) och bekräftas även av rapporten *The 'Shale Gas Revolution': Hype and Reality* (2010) från brittiska Chatham House (The Royal Institute of International Affairs)¹ som har studerat hur utvinningen av fossil skiffergas i USA har trängt undan satsningar på förnybara alternativ.

¹ Se www.chathamhouse.org.uk.

Fel! Okänt namn på

Sverige har mycket goda förutsättningar att utveckla och använda förnybar energi; en utvinning av fossilgas eller andra fossila energiråvaror skulle vara mycket hämmande för den pågående utbyggnaden av förnybar energi. Det pågående fossilgasprojektet i Skåne är ett exempel på detta. En gasutvinning ur alunskiffern i Skåne är dessutom endast genomförbar med en utvinningsmetod kallad *hydraulic fracturing*, vilken i USA har visat sig ha oförutsedda och negativa konsekvenser för grundvattenkvaliteten.

Utvinning av fossila energiråvaror är idag en i högsta grad moralisk fråga. Med tanke på det oerhört allvarliga hot som klimatförändringarna innebär vore det ytterst omoraliskt att godkänna utvinning av fossila energiråvaror i Sverige som ytterligare spår på den globala uppvärmningen. Det visar också på en stor politisk kluvenhet att genom klimatpolitiken agera för minskade utsläpp av växthusgaser och samtidigt godkänna utvinning av de ämnen som mest bidrar till dessa utsläpp. För att Sverige ska ha en konsekvent linje i klimatfrågan bör minerallagen därför ändras så att ett tydligt förbud mot såväl prospektering som utvinning av kol, olja och naturgas skrivs in. På så sätt visar Sverige att vi sätter kampen mot klimatförändringarna före kortsiktiga ekonomiska nationella intressen. Regeringen bör även verka internationellt för att få andra länder att införa restriktioner mot utvinning av fossila bränslen inom sina territorier.

Vi anser därför att det behövs en ändring av minerallagen (1991:45) som tydligt förbjuder utvinning av kol, fossilgas och olja samt prospektering efter sådana fyndigheter i Sverige.

Stockholm den 27 oktober 2010

Gustav Fridolin (MP)

Åsa Romson (MP)

Lise Nordin (MP)

Jan Lindholm (MP)